

УДК 378.1.001.76

DOI: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-17

Л.М. СКРИПНИК,

здобувач ступеня доктора філософії,

Криворізького державного педагогічного університету (м. Кривий Ріг)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

У статті розкрито підходи до виявлення та обґрунтування педагогічних умов організації інформаційно-консультативного середовища закладу освіти.

Здійснено дослідження стану проблеми організації інформаційно-консультативного середовища в закладах освіти України за функціонально-структурним критерієм. За його результатами проведено SWOT-аналіз, що дозволив виокремити переваги й ризики, сильні та слабкі сторони, які мають місце в організації інформаційно-консультативного середовища закладів професійної освіти. З'ясовано та узагальнено концептуальні, змістові, організаційні й техніко-технологічні труднощі в напрямі, що розглядається.

Виокремлено та описано організаційні, технічні, методичні та ресурсні умови, що в комплексі сприяють організації інформаційно-консультативного середовища закладу освіти.

Обґрунтовано, що об'єднання вищезазначених факторів дає змогу сформулювати комплекс необхідних та достатніх педагогічних умов. Серед них: готовність педагогічного персоналу та студентів до консультаційної діяльності із застосуванням сучасних ІКТ; ресурсне забезпечення консультативної діяльності, орієнтованої на зміст професійної освіти; здійснення багатоканального й багатопрофільного онлайн консультування, що реалізовує функції інформаційного середовища закладу освіти; креативно-розвивальна суб'єкт-суб'єктна взаємодія через інструменти ІКТ, яка ініціює методологічну рефлексію педагогів і студентів у консалтинговій діяльності.

Зроблено висновок про те, що створення зазначених педагогічних умов уможливить функціонування компонентів інформаційно-консультативного середовища закладу освіти в найкращому взаємозв'язку забезпечить створення в закладі атмосфери плідної співпраці, продуктивне навчання, ефективне управління навчальним процесом, а також якісне надання освітніх послуг.

Ключові слова: освітнє середовище, інформаційне середовище закладу освіти, консультативні послуги, інформаційно-консультативне середовище закладу освіти, фактори, педагогічні умови.

Постановка проблеми. Дослідження питань, пов'язаних із використанням інформаційних освітніх технологій, – одне з сучасних і дуже актуальних напрямів розвитку освітніх систем різного рівня. У міру запровадження ІКТ відбуваються значні зміни функціональних ролей педагогічного персоналу та системи менеджменту, а також культури закладу освіти загалом. У зв'язку з акцентом на самостійне набуття студентами знань посилюються консультаційна та коригувальні складові професійної діяльності педагогів, які повинні здійснювати її в інформаційному освітньому просторі закладу і задля цього володіти сучасними інструментами ІКТ, причому у сфері основної та суміжних навчальних дисциплін. Це суттєво підвищує вимоги до особистісних, загальнокультурних, комунікативних якостей педагога [Г.Б. Гордійчук, 2015, с. 159–162], рівня його інформаційної компетентності й організаційних здібностей. Своєю чергою змінюються пріоритети й закладу освіти. У ньому створюються нові структури, які опікуються питаннями якісного на-

дання інформаційно-консультативних послуг усім суб'єктам освітнього процесу й соціальним партнерам. Це зумовлює необхідність дослідження головних чинників, що сприяють належній організації цілісного інформаційно-консультативного середовища, у межах якого забезпечується продуктивна діяльність закладу освіти.

Аналіз останніх публікацій. Відповідно до Стратегії розвитку вищої освіти на 2022–2032 рр. одним з головних напрямів, підтримуваних на державному рівні, є сприяння використанню інноваційних технологій і новітніх засобів навчання в освітньому процесі та розвиток дослідницьких інфраструктур у межах закладу.

Серед найбільш пріоритетних і широко розроблених питань головне місце посідає концепція інформаційного освітнього середовища, що функціонує за допомогою інструментів ІКТ. Питання запровадження сучасних інформаційних технологій, а також моделювання, проектування та ефективності інформаційно-освітнього та інформаційно-комунікаційного освітнього середовища розглядають В. Бабеко, Г. Беляєв, С. Бондарева, В. Биков, Р. Горбатюк, М. Жалдак, О. Косенко, Ю. Кадемія, О. Лаврентьева, Н. Морзе, Б. Одягайло, Л. Панченко, С. Семеріков, О. Співаковський, М. Топузов та ін. [В.Ю. Биков, 2008; М.О. Торупов, 2017]. Проблеми інтеграції засобів інформаційних технологій в освітній процес та функціонування в ньому інформаційного освітнього середовища досліджують А. Андреєв, В. Биков, Р. Гуревич, Ю. Жук, І. Захарова, О. Ільченко та ін. Науковці визначають таке середовище як єдиний інформаційний простір закладу освіти, що об'єднує інформацію як на традиційних, так і на електронних носіях, комп'ютерно-телекомунікаційні навчально-методичні комплекси та технології педагогічної взаємодії [Р.С. Гуревич, А.М. Гуржій, М.Ю. Кадемія, 2015; П.Г. Лузан, 2017].

У межах інформаційного освітнього середовища виокремлюється кілька структур, що мають самостійне значення в діяльності закладу освіти. З-поміж них – інформаційно-консультативне середовище освітньої установи. У своїх дослідженнях, послуговуючись змістовим аналізом понять «середовище закладу освіти», «інформаційні та консультативні послуги», розглядаємо таке середовище, як актуальну для інформаційного суспільства частину простору, що вможливує інформаційний обмін та консультативну підтримку суб'єктів освітнього процесу та інших зацікавлених сторін засобами комп'ютерно орієнтованих технологій. Таке середовище визначено як освітнє, інформаційне, комунікативно й професійно орієнтоване, розвивальне, рефлексивно-контекстне та рефлексивно-активне середовище інноваційного розвитку [Lavrentieva, Horbatiuk, Skripnik, Kuchma, Penia, Pahuta, 2021].

Компонентами інформаційно-консультативного середовища, що нерозривно пов'язані з людиною як суб'єктом освітнього процесу, є соціальний, просторово-предметний та психолого-педагогічний. Тож під організацією інформаційно-консультативного середовища закладу освіти розуміємо створення такої системи інформаційно-консультативних послуг, що забезпечує ресурсне наповнення й функціонування зазначених компонентів у їх взаємозв'язку і взаємозалежності [Lavrentieva, Horbatiuk, Skripnik, Kuchma, Penia, Pahuta, 2021].

Незважаючи на суттєвий доробок науковців щодо організації інформаційного освітнього середовища, питання, пов'язані з розробкою засад функціонування інформаційно-консультативного середовища закладу освіти, усе ще не набули ознак чіткості й концептуальності.

Метою статті є обґрунтування педагогічних умов організації інформаційно-консультативного середовища, виокремлення вимог щодо продуктивного його функціонування як для здобувачів освіти, так і для педагогічного персоналу, що, врешті-решт, забезпечить високу якість освітніх послуг.

Виклад основного матеріалу. У педагогічному досвіді вітчизняних закладів освіти існує чимало гідних уваги освітніх середовищ, що продуктивно функціонують, навіть у сучасних умовах. З метою вивчення переваг і проблем в організації інформаційно-консультативного середовища закладів професійної освіти було проаналізовано стан його функціонування за допомогою відкритих освітніх ресурсів.

У дослідженні послуговалися *функціонально-структурним критерієм* організації інформаційно-консультативного середовища, який охоплює такі показники, характерні для суб'єктів (внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів) середовища, як-от:

- імерсивність – залученість емоційно-когнітивних структур суб’єктів до середовища;
- присутність – досвід і тривалість перебування в середовищі;
- інтерактивність – участь у змінах і формуванні змісту середовища;
- насиченість – ресурсний потенціал середовища;
- структурованість – спосіб організації середовища, наявність структур, що забезпечують інформаційно-консультативну підтримку суб’єктів;
- відкритість – доступність інформаційно-консультаційних послуг у різних режимах;
- інтегрованість – взаємодія з різноманітними структурами закладу чи соціальними партнерами;
- адаптованість – відповідність потребам конкретного споживача консультативних послуг та здатність підлаштовуватися під ці потреби [Ю.А. Шрейдер, 2008].

За результатами вивчення існуючих зразків інформаційно-консультативних середовищ закладів освіти було проведено SWOT-аналіз [SWOT-аналіз, 2022], результати якого наведено в табл. 1.

Таблиця 1

SWOT-аналіз стану функціонування інформаційно-консультативного середовища закладу професійної освіти

Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Підвищення рейтингу закладу освіти 2. Виведення якості освітніх послуг на новий сучасний рівень 3. Підвищення рівня інформаційної культури та інформаційної обізнаності всіх учасників освітнього процесу та стейкхолдерів 4. Функціонування на базі закладу інноваційних консультативних структур (технопарк, хаб, автоматизована система тощо) 5. Високопрофесійна підготовка здобувачів освіти для інформаційного суспільства 6. Величезний спектр можливостей для розвитку та навчання всіх стейкхолдерів, що перебуває в єдиному середовищі 7. Автоматизація та осучаснення освітнього процесу й консультаційних послуг 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зниження рейтингу закладу через невідповідність ресурсного (апаратно-технічного, методичного) забезпечення консультативних послуг запитам користувачів 2. Викорінення традиційних форм консультативної взаємодії 3. Зниження показників соціалізації учнівської молоді 4. Об’єднання всіх учасників освітнього процесу тільки інформаційними потоками 5. Неможливість у повному обсязі формування фахових компетентностей та реалізації практичної підготовки 6. Зміна пріоритетів, коли віртуальне поціновується вище реального 7. Некомпетентне керівництво інформаційно-консультативними потоками у закладі
Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Отримання консультативної підтримки в режимі 24/7 2. Формування готовності до використання ІКТ в управлінській, методичній, навчальній, виховній та самоосвітній діяльності 3. Легка та доступна комунікація між усіма учасниками освітнього процесу 4. Висока залученість до освітнього процесу внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів та експертів галузі 5. Реалізація дистанційного, змішаного, мобільного форматів навчання 6. Суттєве зниження вартості на надання освітніх і консультативних послуг 7. Значний потенціал для реалізації дуальної, неформальної й інформальної освіти й підвищення кваліфікації для всіх стейкхолдерів 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Залежність від інтернет-з’єднання та апаратно-програмної бази комп’ютерної техніки в закладі та здобувачів освіти 2. Зведення до мінімуму «живого» спілкування й консультаційної підтримки 3. Додаткові витрати на підтримку інформаційного середовища при наданні консультаційних послуг у дистанційному та автоматизованому режимі 4. Складність у отриманні підтверджувальних документів на паперовому носії 5. Зниження якості самостійної навчальної діяльності студентів 6. Ускладнення педагогічного моніторингу за професійним становленням майбутнього фахівця 7. Ускладнення моніторингу за професійним розвитком педагогічного персоналу

Отже, виявлено безперечні досягнення закладів освіти в напрямі створення сучасних, функціональних та динамічних інформаційно-консультативних середовищ, що відповідають вимогам часу та мають значний потенціал. Між тим виокремлено потребу в якісному оновленні таких аспектів освітнього процесу, як-от:

– *концептуальних* – зміщення акцентів із безпосереднього керівництва інформаційно-консультативною діяльністю службами менеджменту закладу на опосередковане з можливістю надання педагогам і студентам свободи вибору форм, методів і прийомів взаємодії, режимів і графіків роботи, електронних платформ і технологій у межах сформованої концепції інформаційно-консультативних послуг у закладі;

– *змістових* – створення нових і підтримка існуючих структур, що функціонують на основі ІКТ і дають змогу всім стейкхолдерам задовольнити свої пізнавальні, професійні й індивідуально-особистісні потреби шляхом інформаційного обміну та консультаційної підтримки. Це, зокрема, освітній хаб, технопарк, електронна бібліотека, система управління навчальним контентом, система управління навчанням, електронний документообіг, електронний кабінет, електронна методична скринька, електронна консультаційна платформа, навчальні SMART-системи, чат-бот, інформаційно-консультаційний канал тощо;

– *організаційних* – розробка меж повноважень, засобів взаємодії, контролю і корекції діяльності, створення методичного забезпечення з підтримки методичних служб, відділів та інших підструктур закладу задля їх автономного функціонування в межах інформаційно-консультативного середовища;

– *техніко-технологічних* – розробка й запровадження спеціального матеріально-технічного, апаратного й програмного супроводу інформаційно-консультативного середовища закладу освіти [Інформаційне освітнє середовище, 2008, с. 186].

Ефективність організації інформаційно-консультативного середовища залежить від тих умов, що створюються в закладі для функціонування його соціального, просторово-предметного та психолого-педагогічного компонентів. З-поміж таких умов, що насамперед сприяють ефективному функціонуванню інформаційно-консультаційного середовища закладу освіти, можна виокремити організаційні, технічні, методичні та ресурсні.

Організаційні умови є сукупністю взаємопов'язаних обставин, які створюються на рівні менеджменту закладу задля досягнення запланованої мети й стосуються компетентного управління педагогами, їх професійною діяльністю, учнями, їх навчально-професійною діяльністю, батьками учнів, їх виховною діяльністю, соціальними партнерами, їх діяльністю з підтримки й розвитку професійної підготовки в закладі. Це передусім передбачає створення спеціальної організаційної структури в закладі освіти (інформаційного освітнього середовища, інноваційного хабу, центру тощо), яке забезпечує створення, функціонування та розвиток середовища, розробку його нормативно-правової бази. Організаційні умови мають на увазі такі аспекти:

1. Єдина система інформаційного забезпечення консультативної діяльності, що передбачає функціонування єдиного банку даних, зберігання та підтримка інформаційних фондів.

2. Підрозділи, які виконують роль структуротвірних елементів для кожного виду і каналу інформації.

3. Режими інформаційного обслуговування суб'єктів освітньої діяльності.

4. Систему інформаційного маркетингу, що охоплює: вивчення наявного попиту на навчальну інформацію; виявлення потреб у видах інформаційних послуг; визначення потенційного попиту на консультаційні послуги та види навчальної інформації; пошуку оптимальних механізмів поширення освітньої інформації та реклами закладу.

Технічні умови організації інформаційно-консультативного середовища закладу освіти зважають на використання засобів електронного навчання та консультування (мультимедійні технології, інтернет-технології, web-технології, телекомунікаційні технології, SMART-технології), технічне, технологічне та єдине програмне забезпечення функціонування середовища. Очевидно, що дотримання належних технічних умов дозволяє враховувати можливості в поєднанні та використанні відповідних інструментів ІКТ як закладом освіти загалом, так і студентами, нарощування технічної і технологічної потужності комп'ютерного, електронного та мережевого обладнання [П.Г. Лузан, 2017]. Крім того, необхідно враховувати, що цей процес, зі свого боку, потребує більш високого рівня підготовленості викладачів та студентів до його ефективного використання. Це, своєю чергою, порушує проблему технологічної складової інформаційно-консультативного середовища, який включає:

- інструментарій, що вможливорює роботу з усіма видами і форматами інформації, у т. ч. механізми її обробки, зберігання, оперативного пошуку та тиражування;
- розгорнуту систему засобів та інструментів ІКТ для підтримки багатоканального консультування в синхронному та асинхронному режимах;
- систему, що забезпечує введення в експлуатацію, сервісне обслуговування, ремонт та модифікацію технічних засобів, які використовуються інформаційно-консультативним середовищем.

Методичні умови відображають обставини, що вможливають формування системи підготовки кадрів високої кваліфікації з подальшою їх підтримкою в межах функціонування інформаційно-консультативного середовища закладу освіти. Маються на увазі ефективні консультанти – особи, які надають консультативні послуги з використанням інструментів ІКТ. Методичні умови також створюються з метою підтримки роботи середовища, оскільки в успішній методичній реалізації інформаційно-консультативного середовища закладу освіти вбачається досягнення мети якісної освіти [Інформаційне освітнє середовище, 2008]. Обов'язковою умовою вважаємо інформаційне забезпечення консультативної діяльності закладу, а конкретно – офіційний веб-сайт, електронний документообіг, електронні платформи, інформаційні канали з розміщенням навчальним контентом, керівництвами (текстовими, аудіовізуальними й мультимедійними) щодо його використання, понадкритичний обсяг структурованих інформаційних ресурсів в мережі закладу освіти.

Ресурсні умови створюються насамперед з метою розробки, підтримки та вдосконалення інформаційно-консультативних ресурсів освітнього середовища, до яких належать: хмарні середовища, автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи, системи управління навчанням та електронного документообігу, інноваційні освітні хаби, технопарки, електронні бібліотеки й сховища та ін. Ресурси віддзеркалюють технічну й науково-методичну оснащеність інформаційно-консультативного середовища, що потребує дотримання принципу доцільності та передбачає раціональне використання наявних ресурсів, планування кількості та якості необхідних і потенційно значущих ресурсів (інформаційних, матеріально-технічних, методичних, кадрових тощо) задля забезпечення якісного, результативного та оптимального функціонування інформаційно-консультативного середовища. До ресурсів також належить і спеціально створений контент, який охоплює:

- інформаційні масиви, що мають спрямування на надання навчальної та методичної підтримки суб'єктам навчального процесу;
- інформаційні масиви, створені задля самоосвіти, організації неформальної, інформаційно-освітньої всіх користувачів системи інформаційної підтримки;
- інформаційні масиви, що забезпечують правомірність, якість та своєчасність прийняття управлінських рішень та проведення моніторингових і маркетингових досліджень у межах закладу [Інформаційне освітнє середовище, 2008].

Створення ресурсних, методичних, технічних та організаційних умов у комплексі, спрямовано на розвиток всіх суб'єктів освітнього процесу – студентів, педагогів, адміністрації закладу, батьків та соціальних партнерів. Їх дієвість на рівні закладу освіти забезпечується організаційно-управлінською діяльністю адміністрації та педагогів та вможливорює становлення інноваційної особистості майбутнього фахівця.

Об'єднання вищезазначених факторів дає змогу сформулювати комплекс необхідних та достатніх педагогічних умов як обставин, за яких компоненти інформаційно-консультативного середовища закладу освіти функціонують в найкращому взаємозв'язку та створюють атмосферу плідної співпраці, забезпечують продуктивне викладання, ефективне управління навчальним процесом, а також якісне надання освітніх послуг [А.В. Литвин, 2014, с. 48–53].

Обґрунтування педагогічних умов має на увазі їх співвіднесення з педагогічною дійсністю, відображенням складових інформаційно-консультативного середовища закладу освіти в їх найоптимальнішому функціонуванні.

Виходимо з того, що провідною метою в організації інформаційно-консультативного середовища закладу освіти є виведення освіти на новий якісний рівень, надання кваліфікованої консультативної допомоги через інтеграцію всіх учасників освітнього процесу між собою відповідними інформаційними потоками.

Поєднання високої економічної ефективності та гнучкості в організації освітнього процесу, широке використання інформаційних ресурсів, суттєве розширення можливостей традиційних форм навчання, а також створення нових ефективних форм освітньої взаємодії – це ті складові якісної освіти, які забезпечують єдине інформаційно-консультативне середовище закладу освіти. Ці процеси, зі свого боку, сприяють підвищенню рівня інформаційної культури та інформаційної обізнаності, формування інтелектуально та творчо розвиненої особистості як студентів, так і педагогів, і менеджерів освіти. Водночас потребує певного рівня готовності суб'єктів до використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій в управлінській, методичній, навчальній, виховній та самоосвітній діяльності, що вважаємо першою необхідною педагогічною умовою організації інформаційно-консультативного середовища.

Компонентами готовності суб'єкта до діяльності в інформаційно-консультативному середовищі вважаємо його ставлення, мотиви, знання про середовище, способи, методи і технології діяльності в ньому, навички та вміння їх практичного застосування. Це, зокрема, такі як:

– *мотиваційний* компонент охоплює потреби в успішному виконанні поставлених завдань через діяльність у інформаційно-консультативному середовищі, пошук та використання новітніх форм роботи, прагнення до успіху, саморозвитку й самоефективності, а також потреби в підтримці та розвитку педагогічної взаємодії засобами середовища;

– *когнітивний* компонент характеризується системою знань суб'єкта, необхідних для використання інструментів інформаційно-консультативного середовища (педагогічні комп'ютерно орієнтовані технології та технології консультативної діяльності), які забезпечують відповідну практичну діяльність та надання й споживання інформаційних і консультативних послуг.

– *діяльнісний* компонент віддзеркалює сукупність умінь, навичок, сформованих інформаційних компетентностей студентів і методичних компетентностей педагогів, що забезпечують процес активної взаємодії суб'єкта з консультантом, завдяки чому вони досягають свідомо поставленої мети, отримуючи інформаційно-консультаційну послугу.

Отже, така педагогічна умова, як *готовність педагогічного персоналу та студентів до консультаційної діяльності із застосуванням сучасних ІКТ* забезпечить оновлення вимог до педагога та його кваліфікації, що стосуються не лише оволодіння сучасним змістом та методами навчання й виховання, а й усвідомлення нового місця та ролей (тьютора, модератора, фасилітатора, едвайзера) і стандартів професійної педагогічної діяльності [Л.В. Кондрашова, 2001].

Наступною важливою педагогічною умовою є *ресурсне забезпечення консультативної діяльності, що орієнтовано на зміст професійної освіти*. До провідних ресурсів консультаційної діяльності, необхідних для існування та функціонування інформаційно-консультативного середовища закладу, належать: технічні ресурси (фізична складова); кадрові ресурси (інтелектуальна складова); навчально-методичні ресурси (інформаційна складова). Ресурсне забезпечення дозволяє у сфері професійної підготовки оптимально і якісно вирішити такі питання, як-от: планування освітнього процесу за різними програмами, рівнями та формами навчання; організацію в електронній формі навчальних заходів у режимі 24/7; надання всім учасникам освітнього процесу доступу до бібліотечної бази; організацію електронного документообігу; оперативне й змістовне подання навчального матеріалу та довідкової інформації в різних електронних форматах; перехід від домінування репродуктивної діяльності до творчої та консультативної; надання доступу учасникам освітнього процесу до інформації, пов'язаної з плануванням, організацією та моніторингом навчального процесу; забезпечення комунікативної взаємодії між викладачами, учнями (студентами) та управлінським апаратом; організацію роботи інноваційних хабів та професійних об'єднань; ефективне використання та постійне оновлення навчально-методичних комплексів і матеріалів; організацію самоосвіти, неформальної, інформальної та дуальної освіти [П.Г. Лузан, 2017].

Отже, ресурсне забезпечення консультативної діяльності, що орієнтоване на зміст професійної освіти як важлива педагогічна умова передбачає таке консультування, що спрямоване на засвоєння здобувачами освіти новітніх форм навчально-професійної та на-

уково-дослідницької діяльності, вирішує питання технічного й методичного забезпечення середовища, надання дистанційних консультацій ефективними формами організації, серед яких синхронні й асинхронні, відстрочені, мережеві, локальні, онлайніві та офлайніві, реалізовані через листування, телефонний зв'язок, дописи, вебінари, вебфоруми, вебконференції, тематичні блоги, чати, чат-боти, спеціалізовані сайти й інформаційні канали [Л.М. Скрипник, 2021].

Третьою важливою педагогічною умовою вважаємо здійснення *багатоканального й багатопрофільного онлайн консультування, що реалізовує функції інформаційного середовища закладу освіти.*

Відзначимо, що багатоканальне консультування в межах функціонування інформаційно-консультативного середовища закладу освіти – це можливість одночасно надавати велику кількість незалежних консультацій, передавати інформаційні повідомлення чи рекомендації з їх пошуку, консультуючи в такий спосіб значну кількість користувачів. При цьому багатопрофільне консультування – це консультування за декількома напрямками, фахівцями, які спеціалізуються в різних галузях знань і суспільної практики.

Важливо, що послуги в інформаційно-консультативному середовищі закладу освіти можуть отримувати не лише студенти, а й педагогічний персонал, батьки, релевантні групи населення, соціальні партнери, причому за всіма видами їх діяльності, дотичними до діяльності закладу. Провідною функцією інформаційно-консультативного середовища закладу освіти є підтримка якості освітніх послуг із формування висококомпетентного фахівця в процесі його фахової підготовки. Це передбачає інформаційну підтримку суб'єктів середовища, забезпечення їх інтерактивної взаємодії з об'єктами середовища, комунікацію та співпрацю, координацію діяльності під час багатоканальної взаємодії, розвивальну спрямованість суб'єктів середовища та професійну зорієнтованість багатопрофільних консультацій [Lavrentieva, Horbatiuk, Skripnik, Kuchma, Penia, Pahuta, 2021, с. 9–11].

Багатоканальне й багатопрофільне консультування реалізує різні форми та методи отримання інформації, здійснюючи це за допомогою ряду педагогічних комп'ютерно орієнтованих технологій (мультимедійних, гіпертекстових, хмарних, телекомунікаційних, інтернет-, web-, SMART-технологій, автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем, систем автоматизованого документообігу, управління навчання та управління навчальним контентом тощо) та інтерактивних технологій, технологій організації педагогічної взаємодії й співпраці, моніторингу якості освітнього процесу (інноваційний хаб, технопарк, коворкінг тощо).

Тож ще однією педагогічною умовою в нашому дослідженні є *креативно-розвивальна суб'єкт-суб'єктна взаємодія через інструменти ІКТ, яка ініціює методологічну рефлексію педагогів і студентів у консалтинговій діяльності.*

Під креативно-розвивальною взаємодією маємо на увазі сукупність взаємозв'язків, які забезпечують різнобічний розвиток суб'єктів у межах інформаційно-консультативного середовища закладу, ініціюють їх творчу, новаторську діяльність, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей, спрямованих на підвищення якості професійної підготовки й формування інноваційної особистості.

Різновидом педагогічної взаємодії як збігу впливу з боку одних комунікантів та його прийняття іншими комунікантами [Л.В. Кондрашова, 2001, с. 170] є суб'єкт-суб'єктна взаємодія. Підкреслюючи цей аспект педагогічної взаємодії, наголошуємо на рівності суб'єктних позицій усіх залучених до інформаційно-консультативного середовища осіб, за якої результат дії одного з них впливає на інших, змінюючи в такий спосіб їхню поведінку в динаміці, забезпечуючи їх творчий саморозвиток і самовдосконалення.

В організованому інформаційно-консультативному середовищі мають бути чітко прописані всі рольові позиції суб'єктів, їх права й повноваження, функціональні обов'язки, межі й потенціал для вияву творчої ініціативи, свободи у виборі форм, видів і способів діяльності. Виокремлюємо два види такої взаємодії, доцільні в інформаційно-консультативному середовищі закладу освіти:

– «суб'єкт – середовище», де педагог чи студент, будучи проінформованими та підготовленими, самостійно знаходять інформацію, її опрацьовують та використовують з метою саморозвитку;

– «суб'єкт – консультант», тобто отримання суб'єктом необхідної підтримки в роботі з інформацією від компетентного консультанта або безпосередньо (через спілкування в різних форматах) або опосередковано (через керівництво, приписи, пам'ятки, інструкції) [В.Ю. Гаврилюк, 2016].

Здатність суб'єкта усвідомити, систематизувати й адаптувати до досліджуваного об'єкта, згідно з його природою й сутнісними характеристиками, цілі діяльності, методи й засоби її здійснення фіксує категорія «методологічна рефлексія». Методологічна рефлексія посідає важливе місце в структурі особистості, оскільки сприяє побудові оптимальної моделі організації діяльності, зокрема в межах інформаційно-консультаційного середовища, допомагає вносити корективи в створювану модель і в реальний процес організації, розвиваючи в такий спосіб «особистісний ресурс» [О.О. Лаврентьева, 2014, с. 456.]. Ця властивість суб'єктів інформаційно-консультаційного середовища закладу освіти – студентів, їх батьків, педагогічного персоналу, менеджменту закладу, соціальних партнерів – уможливорює ефективне засвоєння регламенту надання та споживання консультаційних послуг, здобуття вмінь, навичок і досвіду творчої, новаторської діяльності, спроможності генерувати нові ідеї і проекти та втілювати їх в життя за підтримки засобів середовища, забезпечить гнучкість і комфортність освітнього процесу та значно покращить якість освіти.

Креативно-розвивальна суб'єкт-суб'єктна взаємодія через інструменти ІКТ здатна реалізувати постійний та системний зв'язок служб закладу освіти з тими, хто потребує консультацій, поєднання в одному середовищі широкого вибору навчального програмного забезпечення, педагогічних комп'ютерно орієнтованих технологій та значного кола безкомп'ютерних навчальних інструментів, забезпечить перехід від жорсткої нормативності освітнього процесу до наукового пошуку, саморозвитку, творчості та підвищенні кваліфікації як студентів, так і педагогів.

Створити зазначену вище умову можна завдяки започаткуванню в закладі освіти інноваційного хабу як фізичного простору ефективної креативно-розвивальної взаємодії, коворкінгу й професійного зростання педагогів та студентів.

Виокремлені педагогічні умови будуть сприяти оптимальній організації та ефективному функціонуванню інформаційно-консультаційного середовища закладу освіти, якщо створюватимуться в комплексі.

Висновки. Дослідження стану проблеми організації інформаційно-консультаційного середовища в закладах освіти України за функціонально-структурним критерієм, проведений за його результатами SWOT-аналіз виокремили переваги й ризики, сильні та слабкі сторони, що мають місце в цій сфері діяльності освітніх установ. Зняття причин труднощів в організації інформаційно-консультаційного середовища закладу освіти вможливорює комплексне створення певних педагогічних умов: готовність педагогічного персоналу та студентів до консультаційної діяльності із застосуванням сучасних ІКТ; ресурсне забезпечення консультаційної діяльності, що орієнтована на зміст професійної освіти; здійснення багатоканального й багатопрофільного онлайн консультування, що реалізовує функції інформаційного середовища закладу освіти; креативно-розвивальна суб'єкт-суб'єктна взаємодія через інструменти ІКТ, яка ініціює методологічну рефлексію педагогів і студентів у консалтинговій діяльності.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у створенні методики організації інформаційно-консультаційного середовища в закладі професійної освіти та її емпіричній перевірці.

Список використаної літератури

- Биков, В.Ю. (2008). *Моделі організаційних систем відкритої освіти*. Київ: Атіка.
- Гордійчук, Г.Б. (2015). *Використання інформаційного освітнього середовища навчального закладу з метою професійної підготовки майбутніх фахівців*. Львів: ЛДУ БЖД.
- Гуревич, Р.С., Гуржій, А.М., Кадемія, М.Ю. (2016). *Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті*. Вінниця: ТОВ Нілан.
- Гаврилюк, В.Ю. (2016). *Створення та функціонування інформаційно-освітнього середовища сучасного позашкільного навчального закладу*. Біла Церква: КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти».
- Кадемія М.Ю., Козяр М.М., Ткаченко Т.В., Шевченко Л.С. (2008). *Інформаційне освітнє середовище сучасного навчального закладу*. Львів: СПОЛОХ.

- Кондрашова, Л.В. (2001). *Процесс обучения в высшей школе*. Кривой Рог: КГПУ.
- Лаврентьева, О.О. (2014). *Развиток методологической культуры майбутнього вчителя природничих дисциплін у процесі професійної підготовки: теоретико-методичний аспект*. Київ: КНТ.
- Литвин, А.В. (2014). *Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: на допомогу здобувачам наукового ступеня*. Львів: СПОЛОМ.
- Лузан, П.Г. (Ред.). (2017). *Інформаційно-освітнє середовище професійно-технічного навчального закладу*. Київ: ІПТО НАПН.
- Скрипник, Л.М. (2021). Особливості консалтингу в сучасній освітній діяльності. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія», 2 (22), 34–42*. DOI: 10.32342/2522-4115-2021-2-22-4
- Топузов, М.О. (2017). Проектування інформаційно-освітнього середовища навчальних закладів у сучасному суспільстві. Актуальні теорії – ефективна практика. *Український педагогічний журнал, 1, 26–35*.
- Шрейдер, Ю.А. (2008). Информационные процессы и информационная среда. *Научно-техническая информация. Серия «Информационные процессы и системы», 9, 3–7*.
- Lavrentieva, O., Horbatiuk, R., Skripnik, L., Kuchma, O., Penia, V., Pahuta, M. (2021). Theoretical and methodological bases of designing the educational institution information and consulting environment. *Journal of Physics: Conference Series, 1840, 012060*, DOI: 10.1088/1742-6596/1840/1/012060
- SWOT-аналіз. Відновлено з <https://uk.wikipedia.org/wiki/SWOT-аналіз>

References

- Bykov, V.Yu. (2008). *Modeli orhanizatsiinykh system vidkrytoi osvity* [Models of organizational systems of open education]. Kyiv, Atika Publ., 684 p. (In Ukrainian).
- Gordiychuk, G.B. (2015). *Vykorystannia informatsiinoho osvitnoho seredovyschcha navchalnoho zakladu z metoiu profesiinoi pidhotovky maibutnix fakhivtsiv* [Use of the informational educational environment of the educational institution for the purpose of future specialists' professional training]. Lviv, LSU LS Publ., pp. 159–162. (In Ukrainian).
- Gurevich, R.S., Gurzhii, A.M., Kademiya, M.Yu. (2016). *Informatsiino-komunikatsiini tekhnologii v profesiinii osviti* [Information and communication technologies in professional education]: monograph. Vinnytsia, Nilan LLC Publ., 112 p. (In Ukrainian).
- Gavrilyuk, V.Yu. (2016). *Stvorennia ta funktsionuvannia informatsiino-osvitnoho seredovyschcha suchasnoho pozashkilnoho navchalnoho zakladu* [Creation and functioning of the informational and educational environment of a modern extracurricular educational institution]: methodical guide. Bila Tserkva, CHEI "Academy of Continuing Education" Publ., 48 p. (In Ukrainian).
- Luзан, P.G. (Ed.). (2017). *Informatsiino-osvitnie seredovyschche profesiino-tekhnichnoho navchalnoho zakladu* [Information and educational environment of a vocational educational institution]: textbook. Kyiv, IPTO NAPN Publ., 124 p. (In Ukrainian).
- Kademiya, M.Yu., Kozyar, M.M., Tkachenko, T.V., Shevchenko, L.S. (2008). *Informatsiine osvitnie seredovyschche suchasnoho navchalnoho zakladu* [Information educational environment of a modern educational institution]. Lviv, SPOLOKH Publ., 186 p. (In Ukrainian).
- Kondrashova, L.V. (2001). *Protsess obuchenii v vyshchei shkole* [The learning process in a higher educational school]: a textbook. Krivoy Rog, KSPU Publ., 170 p. (In Russian).
- Lavrentieva, O.O. (2014). *The Sciences teachers' methodological culture development in the course of their professional training – the theoretical-methodical aspect*: monograph. Kyiv, KNT Publ., 456 p. (In Ukrainian).
- Lavrentieva O., Horbatiuk R., Skripnik L., Kuchma O., Penia V., Pahuta M. Theoretical and methodological bases of designing the educational institution information and consulting environment. *Journal of Physics: Conference Series, 2021, vol. 1840, AN. 012060*. doi: 10.1088/1742-6596/1840/1/012060
- Lytvyn, A.V. (2014). *Metodolohichni zasady ponyattia «pedagogichni umovy»: na dopomohu zdobuvacham naukovoho stupenia* [Methodological bases of the "pedagogical conditions" concept: for the help to postgraduate students]. Lviv, SPOLOM Publ., 76 p. (In Ukrainian).

Skrypnyk L.M. Essence and features of consulting in modern educational activities. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series: Pedagogy and Psychology*, 2021, vol. 2 (22), pp. 34–42. doi: 10.32342/2522-4115-2021-2-22-4 (In Ukrainian).

Schreider, Yu.A. *Informatsionnye protsessy i informatsionnaia sereda* [Information processes and information environment]. *Nauchno-tekhnicheskaiia informatsiia. Seria: Informatsionnye protsessy i sistemy* [Scientific and technical information. Series 2: Information processes and systems], 2008, no. 9, pp. 3–7. (In Russian).

SWOT analysis (2022). Available at: https://en.wikipedia.org/wiki/SWOT_analysis (Accessed 10 August 2022). (In Ukrainian).

Topuzov, M. Projecting informational and educational environment of the educational establishments in the modern society. *Ukrayinskyi pedahohichnyi zhurnal* [Ukrainian Pedagogical Journal], 2017, no. 1, pp. 26–35. (In Ukrainian).

PEDAGOGICAL TERMS FOR THE ORGANIZATION OF THE INFORMATIONAL AND CONSULTING ENVIRONMENT OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION: INNOVATIVE APPROACHES AND VECTORS OF DEVELOPMENT

Skripnik Lyudmyla M., PhD Candidate, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih
E-mail: liudochek@ukr.net
ORCID: 0000-0003-4615-1384
DOI: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-17

Keywords: educational environment, educational institution informational environment, consulting services, information and consulting environment of educational institution, factors, pedagogical terms.

The article fixes the fact that in view of the emphasis on the independent acquisition of knowledge by students, the consulting and corrective components of the pedagogues' professional activity are strengthened. They have to carry it out in the institution's information educational space and for this purpose possess by modern ICT and tools, both in the field of basic and related educational subjects.

The aims of the article are to substantiate the pedagogical terms for the organization of an informational and consultative environment and to highlight the requirements for its productive functioning both for those seeking education and for the pedagogical staff, which will ultimately ensure high quality of educational services.

Such methods as analysis, generalization, systematization, extrapolation and SWOT analysis were used to study indicators of the functioning of the informational and consultative environment of vocational education institutions in Ukraine; as well as modelling and substantiating the pedagogical terms for its optimal organization.

A study of the state of the issues of the organization of the information and consultative environment in educational institutions in Ukraine has been carried out according to the functional-structural criterion. It covers such indicators characteristic of the subjects of the environment (internal and external) as immersiveness, presence, interactivity, saturation, structuredness, openness, scalability and adaptability.

A SWOT analysis has been carried out, which made it possible to identify the advantages and risks, strengths and weaknesses that take place in the organization of the information and consultative environment of vocational education institutions. The conceptual, substantive, organizational and technical-technological difficulties in the organization of the informational and consulting environment of the educational institution have been clarified and summarized. The organizational, technical, methodical and resource conditions that collectively contribute to the organization of the informational and consultative environment of the educational institution have been identified and described.

It has been substantiated that the combination of the above-mentioned factors makes it possible to formulate a set of necessary and sufficient pedagogical terms. Among them: the readiness of pedagogical staff and students for consultative activities with the use of modern ICT; resource provision of advisory activities focused on the content of professional education; implementation of multi-channel and multi-disciplinary online counselling, which realizes the functions of the educational institution information environment; creative and developmental subject-subject interaction via ICT and tools, which initiates methodological reflection of pedagogues and students in consultative activities.

It was concluded that the creation of the specified pedagogical terms will enable the functioning of all components of the educational institution's information and consultative environment in the best rela-

tionship, will ensure the creation of an atmosphere of fruitful cooperation, productive learning, effective management of the study process, as well as the provision of quality educational services.

Prospects for further research are defined in the creation of a methodology for the organization of informational and consultative environments in a professional education institution and its empirical verification.

Одержано 26.09.2022.